

5. Сакевич К. Сучасному користувачеві – сучасний бібліотечний простір. *Вісник інновацій «Запозич у професіонала»*. 2020. Вип. 1. С. 11–13.
6. Яремко Л. Медіатека як інноваційний бібліотечний простір. *Бібліотечна планета*. 2016. № 1. С. 6–8.

УДК: 021.8:930.25:069]-027.522(100:477)] : 004.77

***Ірина Передерій, д-р іст. наук, професор
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка», м. Полтава
Руслан Гула, д-р іст. наук, професор
Харківський національний університет Повітряних Сил
імені Івана Кожедуба***

ПРОЄКТНА ВЗАЄМОДІЯ БІБЛІОТЕК, АРХІВІВ І МУЗЕЇВ У ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ: СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД

Анотація. Висвітлено роль бібліотек, архівів і музеїв (LAM) у збереженні та ефективно-му використанні культурної спадщини України в умовах цифрової трансформації та війни. Проаналізовано провідні міжнародні практики проєктної взаємодії LAM-інституцій (Europeana, DPLA, GLAM-Wiki тощо) та українські ініціативи, спрямовані на цифрову консолідацію, архівування воєнного досвіду, культурну дипломатію й інноваційне осмислення історії. Обґрунтовано потребу щодо створення єдиної цифрової платформи культурної спадщини та окреслено перспективні напрями розвитку міжінституційної співпраці у сфері гуманітарної безпеки.

Ключові слова: бібліотека, архів, музей, мистецька галерея, комунікація, інформаційна діяльність, інформаційне протиборство, історична пам'ять.

У сучасних умовах цифрової трансформації та воєнної загрози культурному надбанню України значно зростає актуальність міжінституційної взаємодії закладів, що зберігають культурну спадщину. Бібліотеки, архіви та музеї, об'єднані під акронімом LAM (від англ. *Libraries, Archives, Museums*) або ще ширше – GLAM (додаються художні галереї – *galleries*), відіграють провідну роль у формуванні цифрового культурного простору, збереженні національної пам'яті та протидії інформаційно-психологічному впливу агресора.

Провідними вихідними принципами такої взаємодії, на наш погляд, мають бути такі основоположні підвалини: цифровізація культурного простору, акумуляція колективної пам'яті людства, конвергенція та синергія форм презентації, а також протидія інформаційно-психологічному та маніпулятивному впливу агресора.

Світовий досвід проєктної взаємодії в межах LAM-сектору засвідчує ефективність міждисциплінарних та міжінституційних ініціатив, спрямованих на створення спільних цифрових колекцій, платформ відкритого доступу, віртуальних виставок та просвітницьких ресурсів. Особливої ваги набуває інтеграція цифрових гуманітарних методів, використання штучного інтелекту для оброблення, аналізу й репрезентації культурного контенту.

Серед відповідних найбільш успішних і наразі загальновідомих практик на міжнародному чи національному рівні у світі слід згадати, наприклад, такі, як проєкт Europeana (ЄС); ініціатива DPLA – Digital Public Library of America; проєкт New Jersey Digital Highway; програма GLAM-Wiki (співпраця з Wikimedia Foundation) (NJDH); ініціативи The British Library Labs або BL Labs (британські бібліотечні лабораторії) [1; 2; 3].

В українському контексті взаємодія бібліотек, архівів і музеїв набула особливого значення після 2014 року, а з початком повномасштабного вторгнення Російської Федерації – трансформувалася у важливий чинник культурного спротиву та інструмент консцієнтальної війни. Згідно з концептом, який ми запропонували у низці публікацій [4; 5; 6], LAM-інституції виступають не лише об'єктами, а й активними суб'єктами впливу у сфері гуманітарної та інформаційної безпеки.

На сучасному етапі в Україні реалізуються знакові проєкти, що об'єднують зусилля фахівців із різних сфер, ядром яких є саме LAM, у тому числі й за міжнародного партнерства. Розглянемо їх під кутом зору найбільш ефективних напрямів взаємодії GLAM і вже втілюваних, і ще ні:

✓ *створення Єдиної цифрової платформи культурної спадщини*, яка поєднує ресурси бібліотек, музеїв і архівів у загальнонаціональну цифрову інфраструктуру. Наразі в Україні не створено такого ресурсу і поки що навіть не планується, хоча реалізовано або заплановано чудові спеціалізовані за профілем цифрові платформи, як-от Міжархівний пошуковий портал, Національна електронна бібліотека України, Музейний портал;

✓ *архівування цифрових слідів війни*. Такий досвід в Україні наявний, його започаткування ініціювали представники бібліотечної (ВГО УБА) та архівної (ДАСУ) професійних спільнот. Сьогодні це вже понад сотня ініціатив по всій країні. Гуртуванням цих спільнот опікується симпозиум «Найбільш документована війна», започаткований 2023 року. Інституції, з LAM-сектором включно, в Україні та за кордоном відгукнулися створенням програм підтримки для документальних і архівних ініціатив. Деякі з цих матеріалів уже описані й каталогізовані у збірках інституцій, інші – зберігаються в «хмарах» і на приватних комп'ютерах окремих людей [7]. Однак очевидно, що зібрані документи слід інтегрувати у єдиний ресурс;

✓ *цифровізація архівних, музейних колекцій та бібліотечних фондів*, подальше надійне збереження цифрових копій, евакуація культурних цінностей у безпечне середовище. Прикладом може бути добре відомий проєкт SUCHO (Saving Ukrainian Cultural Heritage Online), який почали реалізовувати на початку повномасштабної війни;

✓ *упровадження інноваційних форматів культурної дипломатії* через цифрові виставки, віртуальні реконструкції, подкасти тощо, реалізовувані на основі колаборативних практик LAM. Прикладом може слугувати новітній проєкт 2025 року – «Open GLAM in Ukraine» (ГО «Вікімедіа Україна» за підтримки Шведського інституту й у партнерстві з «Вікімедіа Швеція» та Державним архівом Швеції) [8]. Звісно, інші перелічені формати співпраці ще чекають на свою реалізацію.

✓ *створення фактологічно точного популярного наративу про українське минуле*. Прикладом може слугувати низка телевізійних проєктів, до створення яких залучаються представники LAM, як-от Національний проєкт «Україна. Повернення своєї історії», який реалізовувався через широку колаборацію науковців, журналістів, представників музеїв, бібліотек та архівів. Наразі цей і подібні проєкти доступні у цифровому середовищі.

Найбільш перспективними напрямками подальшого розвитку проєктної взаємодії LAM-інституцій у цифровому середовищі на сьогодні є:

- посилення інтеграції цифрових інфраструктур;
- стандартизація метаданих та оцифрованого контенту;
- розвиток цифрової компетентності фахівців LAM-галузі;
- активне залучення молоді до культурно-інформаційних ініціатив;
- формування міждисциплінарних дослідницьких кластерів на базі цифрових гуманітарних наук.

Підсумовуючи, можемо стверджувати, що проєктна взаємодія LAM/GLAM-інституцій у цифровому середовищі є стратегічно важливою не лише для розвитку культури й освіти, а й для забезпечення інформаційного суверенітету України. Вона слугує опорою для збереження національної пам'яті, формування правдивого міжнародного уявлення про Україну, а також – ключовим інструментом у боротьбі за культурну суб'єктність у цифрову добу. Відтак, завданням державної політики, професійної та академічної спільноти має стати підтримка й масштабування інституційних, інфраструктурних і дослідницьких ініціатив у межах GLAM-сектора, орієнтованих на відкритість, технологічну модернізацію та суспільну користь.

Список використаних джерел

1. Digital Public Library of America. History. URL: <https://pro.dp.la/about-dpla-pro/history>
2. New Jersey Digital Highway. (n. d.). *Wikipedia. The Free Encyclopedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/New_Jersey_Digital_Highway
3. Experiment with British Library's Digital Collections and Data. *BRITISH LIBRARY*. URL: <https://labs.biblios.tech/>
4. Гула Р. В., Передерій І. Г., Сажко В. В. Вітчизняні архіви, бібліотеки та музеї як об'єкт і суб'єкт консцієнтальної війни в умовах збройної агресії РФ проти України. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2022. Вип. 62. С. 7–40. DOI: 10.31516/2410-5333.062.01.
5. Гула Р. В., Передерій І. Г., Сажко В. В. Соціокультурний вимір інформаційних війн XXI століття з погляду місця й ролі у них бібліотек. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2021. Вип. 60. С. 7–23. DOI: 10.31516/2410-5333.060.01/.
6. Інформаційне протиборство: роль та практика діяльності бібліотек, архівів та музеїв (за досвідом російсько-української війни: монографія / Р. В. Гула, О. П. Дзьобань, І. Г. Передерій, І. Р. Чобіт. Київ: Вид-во Ліра-К, 2023. 260 с.
7. Найбільш документована війна. Симпозіум документальних та архівних проєктів. *Lvivcenter*. URL: <https://www.lvivcenter.org/conferences/the-most-documented-war/>
8. Open GLAM in Ukraine. *WIKIMEDIA Україна*. URL: https://ua.wikimedia.org/wiki/Open_GLAM_in_Ukraine

УДК: 023.5:316.77(477)

Тетяна Трофімук-Кирилова, канд. іст. наук, доцент
Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

КОМУНІКАТИВНІ НАВИЧКИ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ БІБЛІОТЕКАРІВ В УМОВАХ СУЧАСНИХ СУСПІЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Анотація. Досліджено значення комунікативних навичок як важливої складової професійної компетентності бібліотекарів в умовах сучасних суспільних викликів в Україні – війни, цифровізації, трансформації соціокультурного простору. На основі аналізу «Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України» (2016 р.) та Професійного стандарту «Бібліотекар» (2025 р.) розглянуто значення комунікативних навичок бібліотечних фахівців у комплектуванні фондів, обслуговуванні користувачів, соціокультурній діяльності та інших напрямках роботи книгозбірень. Підкреслено необхідність модернізації професійної підготовки бібліотекарів через інтеграцію освіти з практикою та активізацію використання цифрових технологій.

Ключові слова: комунікативні навички, бібліотекарі, професійна компетентність, бібліотечна справа в Україні, стратегія розвитку, професійний стандарт, суспільні виклики.

У сучасному світі, означеному соціокультурними трансформаціями, стрімкою цифровізацією та військовими викликами, українські бібліотеки зазнають